

Wiesław Kic

Bałczik

Informator Archeologiczny : badania 19, 205-206

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ALGERIA

KONSTANTYNA
Pałac Beja al Hadżdż Ahmeda

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
w Tarnowie
Oddział w Krakowie

Badania prowadził mgr Eligiusz Dworaczński na zlecenie Ministerstwa Kultury Rządu Algierskiego. Drugi sezon badań. Grobowce rzymskie z III-IV w.

Kontynuowano prace ziemne w wykopie 2/84, usytuowanym w pomieszczeniu piwnicznym nr 01/16 pałacu Beja al Hadżdż Ahmeda znajdującego się na terenie starożytnej Konstantyny /dawnej Ciry/. Prace polegały na eksploracji działki A i grobowca 2/84-3. Celem badań było uchwycenie dalszych partii muru rzymskiego, określenie wcześniejszych nawarstwień kulturowych oraz wyjaśnienie funkcji i chronologii szeregu wkopów z naczyniami glinianymi. W wyniku przeprowadzonych prac odsłonięto narożnik murów zniszczonej budowli rzymskiej, których korona przebiega na głębokości 0,5 m poniżej posadzki piwnicy. Mury o charakterystycznym wątku w postaci słupów kamiennych oddzielonych ciosami i otoczkami przebiegają zgodnie z kierunkami świata. W zachodniej ścianie budowli znajduje się otwór o szerokości około 0,8 m będący najpewniej wejściem do grobowca. Na głębokości 0,7 m poniżej skrzyń grobowych odkryto posadzkę ułożoną z dużych płyt kamiennych, co wskazuje na fakt zaadaptowania wcześniejszego obiektu w wieku III-IV.

W obecności przedstawicieli miejscowego muzeum wyeksplorowano wnętrze skrzyni grobowej 2/84-3 będącej pochówkiem dziecka. Nie znaleziono żadnego wyposażenia, a ze szkieletu zachowały się jedynie fragmenty kości długich. Boki skrzyni wykonane były z obróbianych płyt wapienia. Cztery podobne płyty stanowiły wieko.

W górnych warstwach kulturowych odkryto cztery, nakładające się na siebie wkopy, zawierające naczynia gliniane o prymitywnych formach i technologii, noszące liczne ślady okopcenia. Zarówno we wnętrzu naczyń, jak i we wkopach znaleziono sporo węgla drzewnych, popiołu i przepalonych kości. Prowadzone obecnie badania specjalistyczne pozwolą ostatecznie wyjaśnić funkcję tych naczyń. Relatywnie są one młodsze od pochówków rzymskich, gdyż wkopy wyraźnie nawarstwiają się na koronę murów. Górne partie wkopów zostały zniszczone w trakcie budowy pałacu.

Ruchomy materiał zabytkowy stanowią liczne fragmenty ceramiki rzymskiej, a wśród nich naczynia terra sigillata i lampki oliwne.

Badania będą kontynuowane.

BULGARIA

BAŁCZIK

PP Pracownie Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska
Oddział w Krakowie

Badania międzynarodowej ekspedycji w ramach prac Grupy Roboczej Krajuw Socjalistycznych ds. Konserwacji i Ochrony Zabytków. W pracach uczestniczyły ekipy z Bułgarii, CSRR, ZSRR i Polski. Ze strony polskiej badania prowadził mgr Wiesław Kic. Finansował Państwowy Instytut Konserwatorski w Sofii /NIPK/. Piąty sezon badań. Twierdza bizantyjska i średniowieczna.

Kontynuowano prace w sektorze VII, położonym w sąsiedztwie zachodniej bramy twierdzy. Zakńczono eksplorację całego polskiego odcinka wykopaliisk, obejmującego łącznie 9 kwadratów, o boku 5 m każdy. Odsłonięto pozostałości południowego skrzydła dużego założenia architektonicznego, typu pałacowego, z prostokątnym dziedzińcem pośrodku, pochodzącego z okresu wczesnobizantyjskiego /V-VI w. /. Natrafiono na południowy mur tej budowli /odsłonięty na długości 25 m/ oraz fragment muru zachodniego, z czytelnym połączeniem obu murów, które posiadały szerokość około 1 m i były wykonane z kamienia. Posadowiono je wprost na skalistym podłożu. Odsłonięto też pozostałości kilku lnych murów, stanowiących o wewnętrznych podziałach omawianego skrzydła budowli, które miało charakter gospodarczo-mieszkalny. Stwierdzono istnienie dwóch poziomów posadzek z czasów bizantyjskich, a także obecność sieci kanalizacyjno-odwadniającej, o czym świadczy odkryta jama osadnikowa, wycięta w marglowym podłożu /o cylindrycznej formie, blisko dwumetrowej średnicy/ z kanałem odprowadzającym, częściowo oblicowanym płytkami kamiennymi.

Natrafiono również na relikty murków o bardziej prymitywnych cechach, stanowiące pozostałości domostw z okresu bułgarskiego /X-XI w. /. Na ten okres należy też datować wykutą w marglowym podłożu cysternę, oblicowaną kamieniami, o średnicy około 1,5 m, która przecięta wspomniany już południowy mur budowli z dziedzińcem.

Mąższość warstw kulturowych w eksplorowanych kwadratach dochodziła do 2 m, przy czym mieszabrzona stratygrafia występuje tylko miejscami, częściej natomiast poprzecinana jest rozległymi wkopami z okresu bułgarskiego, których głównym komponentem jest szara ziemia z dużą ilością kamieni i ceramiki budowlanej.

Wśród ruchomego materiału archeologicznego najliczniej jest reprezentowana ceramika bułgarska i bizantyjska z pewną przewagą tej ostatniej. Z innych znalezisk na wyróżnienie zasługuje bogato ornamentowana, gliniana lampka oliwna z epoki wczesnobiazyjskiej oraz żelazne radiśko, datowane na X w. Ponadto wydobyto znaczną ilość żelaznych gwoździ i fragmentów szklanych naczyń oraz kości zwierzęcych.

Przeprowadzone badania pozwalają widzieć historię osadnictwa na obszarze badanej twierdzy w nieco innym świetle niż sugerowały to dotychczasowe ustalenia.

Pierwsza faza zasiedlenia twierdzy przypada na okres V-VI w., a więc obejmuje czasy wczesnobiazyjskie, kiedy kwitło tu intensywne życie, postawione na wysokim poziomie cywilizacyjnym. Pod koniec VI w. twierdza została zdobyta i częściowo zniszczona przez plemiona starobułgarskie i od tego czasu aż do około połowy IX w. brak jest śladów osadnictwa na przebadanym terenie.

Druga faza zasiedlenia trwa od połowy IX do połowy XI w. i związana jest z osadnictwem ludności bułgarskiej, która jednak tylko w niewielkim stopniu wykorzystywała do swego znacznie bardziej prymitywnego budownictwa pozostałości zabudowy bizantyjskiej.

Po połowie XI w. ponownie brak jest śladów osadnictwa.

Na razie prace nie będą kontynuowane.

NOVAE
Sektor Zachodni

Uniwersytet Warszawski
Ekspedycja Archeologiczna

Badania prowadziła prof. dr hab. Ludwika Press przy współudziale prof. dr hab. Jerzego Kolendy, mgr. Piotra Dyczka, mgr. Kazimierza Lewartowskiego, dr. Tadeusza Sarnowskiego, dr. Waldemara Szuberta - pracownicy UW oraz dr. Andrzeja Ładomirskiego i mgr. Karola Bykowskiego z Uniwersytetu Wrocławskiego. Architektem ekspedycji był doc. dr inż. arch. Ryszard Massalski /współpracował mgr inż. arch. Waldemar Klinger/. Dwudziesty piąty sezon wykopaliskowy. Rzymska twierdza /legionu I italskiego/ i miasto północnoantyczne - od I w. n. e. do okresu późnorzymskiego.

Prace archeologiczne prowadzone w północno-zachodniej części twierdzy /odcinek IV/, w centrum /odcinek XI/ oraz przy murze zachodnim /odcinek II/.

Na odcinku IV kontynuowano badania szpitala wojskowego - valetudinarium. Prace skoncentrowano w trzech miejscach: skrzydło północne, skrzydło wschodnie, dziedziniec szpitala. Uściślono rozplanowanie pomieszczeń szpitalnych, uchwycono regularność w wewnętrznym planie valetudinarium. Wydaje się, że w traktach północnym, zachodnim i południowym przestrzegano zasady, 18 do jednego wąskiego pomieszczenia /około 1,5 x 5,3 m/ przylegają z obu stron większe /4,5 x 5,3 m/. Z głównego korytarza wchodziło się do wąskiego przedsionka, stąd prowadziły wejścia do bocznych pomieszczeń. Na zachowanych fragmentach murów odsłonięto zachowane in situ fragmenty tynków pokrytych czerwoną farbą. Niektóre fragmenty tynku, sagite pod kątem są prawdopodobnie elementami wnętrza odtępanej.

Inny układ miały pomieszczenia narożne. Tworzyły kwadrat o boku równym szerokości traktu - 5,3 m; prowadziły do nich wejścia o szerokości 2,5 m.

W części północno-zachodniej szpitala odsłonięto pozostałości po latrynie z systemem kanałów otaczających z czterech stron platformę o rozmiarach 5,35 x 5,5 m. Na platformie wznosiły się najprawdopodobniej drewniane konstrukcje. Dno kanałów były wyłożone dachówkami ze stemplem legionu I italskiego. Płyty ceramiczne i dachówki odsłonięto również na górnej powierzchni platformy, jednak jak wskazują obserwacje stratygraficzne należą one do okresu późniejszego.

W skrzydło wschodnim od strony via praetoria, na osi W-Z valetudinarium, natrafiono na schody - pozostałość po wejściu do budowli. Wyższe poziomy zostały mieszczące w trakcie budowy późniejszej ulicy W-Z, związanej z tzw. budowlą z portykami.

Wykopy w części centralnej dziedzińca szpitalnego, wydają się wskazywać zarówno na istnienie w tym miejscu budowli współczesnej valetudinarium, jak również późniejszej przebudowy.

W sondażach północnych, w których istniała możliwość prowadzenia prac wykopaliskowych do calca, natrafiono poniżej podłóg szpitala - złożonych z cienkich warstw żółtego piasku - na wcześniejszą budowlę. Została ona całowicie rozstrąpana w trakcie budowy valetudinarium. W części północnej po wspomnianej budowlę zachowały się pozostałości hypokamstium, niezbadany do końca układ kanałów, zaś we wschodniej muru o grubości 0,5 m oraz posadzki. Były one położone na grubej warstwie zaprawy. Jeden typ posadzki był wykonany z dobrze wypalonych płyt ceramicznych o rozmiarach 0,35 x 0,3 m /w tym na czterech zachowały się ślady stempli legionu I italskiego/. Drugi rodzaj zrobiono z płyt o rozmiarach 0,4 x 0,4 m i małych cegiełek 0,18 x 0,18 m.

Znaleziska: detale architektoniczne /kapitele, bazy, fragmenty trzonów kolumn/ monety z brązu i srebrna I-IV w., lampy z gliny i brązu, naczynia z brązu, ceramika naczyniowa: kuchenna i stołowa, fragmenty amfor z dipinti, duże ilości fragmentów naczyń szklanych. Fragmenty dachówek ze stemplem legionu I italskiego oraz bardzo interesujące fragmenty dachówek ze stemplem legionu nadreńskiego LEG I M P F.